

KORXONALAR INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISHDA O'Z-O'ZINI MOLIYALASHTIRISH SALOHİYATI VA UNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI

Jurayev Abdug'affor Sofarovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Soliq va soliqlar tortish" kafedrası professori, iqtisodiyot fanları doktori

e-mail: abdugafforjuraev115@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada korxonalarining o'z-o'zini moliyalashtirish salohiyati investitsion faollik omili sifatida tadqiq etilgan. Milliy statistika qo'mitasining 2021-2025-yillarga oid ma'lumotlari tahlili investitsiyalar hajmi 2,5 barobar oshgani holda, korxonalar mablag'lari ulushi 30,4 foizdan 15,3 foizgacha qisqarganini, o'sish asosan xorijiy manbalar hisobiga ta'minlanayotganini ko'rsatdi. Ichki moliyaviy resurslarni mustahkamlash, imtiyozli kreditlash va soliq rag'batlariga oid takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: investitsion faollik, o'z-o'zini moliyalashtirish, korxonalar mablag'lari, asosiy kapitalga investitsiyalar, moliyalashtirish manbalari, bank krediti, xorijiy investitsiyalar, davlat investitsiya siyosati.

Abstract: The article examines the self-financing capacity of enterprises as a factor of their investment activity. Analysis of National Statistics Committee data for 2021-2025 shows that while investment grew 2.5-fold, the share of enterprises' own funds fell from 30.4% to 15.3%, with growth driven mainly by foreign sources. Proposals are made to strengthen internal financial resources, preferential lending and tax incentives.

Keywords: investment activity, self-financing, enterprises' own funds, investments in fixed capital, sources of financing, bank credit, foreign investment, state investment policy.

Абстрактный: В статье исследуется потенциал самофинансирования предприятий как фактор их инвестиционной активности. Анализ данных Национального комитета по статистике за 2021-2025 годы показал, что при росте инвестиций в 2,5 раза доля собственных средств предприятий сократилась с 30,4% до 15,3%, а рост обеспечивается преимущественно иностранными источниками. Разработаны предложения по укреплению внутренних финансовых ресурсов, льготному кредитованию и налоговому стимулированию.

Ключевые слова: инвестиционная активность, инвестиции, инновации, финансовые ресурсы, эффективность, инфраструктура, экспорт, конкурентоспособность.

Kirish (Введение/Introduction).

Aholining iste'mol tovarlari hamda oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini to'liq va barqaror qondirish, avvalo, ishlab chiqarish korxonalarining rivojlanish darajasi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli, korxonalarni modernizatsiya qilish, ularni texnik va texnologik jihatdan yangilash, shuningdek, zamonaviy ishlab chiqarish infratuzilmasini shakllantirish uchun investitsiyalarni faol jalb etish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida investorlar va ishlab chiqaruvchi korxonalar o'rtasidagi hamkorlik munosabatlari yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Bunda o'zaro manfaatdorlik, shaffoflik va samaradorlik tamoyillariga asoslangan ikki tomonlama aloqalarni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, investitsiyalarni jalb etish jarayonida bozor mexanizmlari bilan bir qatorda davlatning tartibga soluvchi roli ham muhim omil hisoblanadi. Xususan, soliqlar orqali rag'batlantirish, imtiyozlar berish va investitsion muhitni yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar investorlar faolligini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Hozirgi sharoitda investitsion tizim nisbatan erkinlashgan bo'lib, investorlar o'z mablag'larini joylashtirishda iqtisodiy jihatdan eng samarali va istiqbolli loyihalarni mustaqil tanlash imkoniyatiga ega. Bu esa investitsion resurslarni shakllantirish va ulardan foydalanish jarayonini yanada takomillashtirishni, shuningdek, har bir korxona va loyiha xususiyatidan kelib chiqib individual yondashuvni qo'llash zaruratini yuzaga keltiradi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi (Literature review, Анализ литературы)

A. Smit va D. Rikardo kabi klassik iqtisodchilarning fikricha, kapital jamg'arilishi iqtisodiy o'sishning asosiy manbai hisoblanadi, chunki u ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytiradi va mehnat unumdorligini oshiradi [1-2]. Neoklassik maktab vakillari R. Solou va T. Suon

o'zlarining o'sish modelida investitsiyalar iqtisodiyotning ishlab chiqarish salohiyati va aholi jon boshiga daromad darajasini belgilovchi asosiy omil ekanini ko'rsatib berganlar [3-4]. Ushbu modelga ko'ra, uzoq muddatli barqaror o'sish sur'ati texnologik taraqqiyot bilan belgilanadi, kapital qo'yilmalari esa texnologik yangilanish bilan uyg'unlashgandagina barqaror o'sishni ta'minlaydi. Endogen o'sish nazariyasi namoyandalari P. Romer va R. Lukas esa texnologik taraqqiyotni tashqi omil emas, balki bilim, innovatsiyalar va inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalar natijasi sifatida talqin etadi [5-6].

Korxona darajasida investitsion qarorlar ko'p jihatdan moliyalashtirish manbalarining mavjudligi va qiymatiga bog'liq. S. Mayers va N. Majluf tomonidan asoslangan moliyalashtirish ierarxiyasi («pecking order») nazariyasiga ko'ra, axborot asimmetriyasi sharoitida korxonalar investitsiyalarni birinchi navbatda ichki manbalar - taqsimlanmagan foyda va amortizatsiya ajratmalari hisobidan, so'ngra qarz mablag'lari hisobidan va faqat oxirgi navbatda yangi aksiyalar chiqarish orqali moliyalashtirishni afzal ko'radi [7]. Mazkur yondashuv korxonalarining o'z moliyaviy resurslari investitsion faollikning muhim sharti ekanini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlarning tadqiqotlarida ham investitsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlaniruvchi kuchi sifatida qaraladi. I. Abdulkarimov investitsiya siyosati va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'kidlab, huquqiy va institutsional muhit barqarorligini iqtisodiy o'sishning muhim shartlaridan biri sifatida belgilaydi [8]. Q. Abdurahmonov investitsiyalarni makroiqtisodiy barqarorlik bilan bog'lab, ularning ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, bandlikni oshirish va eksport salohiyatini mustahkamlashdagi rolini ilmiy asoslab beradi [9]. A. Shermatov raqamli iqtisodiyot sharoitida investitsion jarayonlar samaradorligi oshib borayotganini, FinTech va raqamli platformalar kapitalning tezroq harakatlanishiga ko'maklashayotganini qayd etadi [10].

M. Mahmudov investitsion salohiyat va institutsional islohotlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tadqiq etib, xorijiy investorlar huquqlari ishonchli himoya qilinadigan mamlakatlarda investitsiya oqimlari barqarorroq bo'lishini ko'rsatadi [11]. O. Raimqulov portfel investitsiyalar bozorining rivojlanishi milliy moliya tizimi likvidligini oshirishini, biroq spekulativ kapital bilan bog'liq xatarlar puxta boshqaruvni talab etishini asoslaydi [12].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sishga oid barcha nazariy yondashuvlarda investitsiyalar markaziy omil sifatida talqin etiladi. Klassik va neoklassik iqtisodchilar iqtisodiy o'sishni ishlab chiqarish quvvatlari va mehnat unumdorligini oshiruvchi kapital jamg'arilishi orqali asoslasi, endogen o'sish nazariyalari investitsiyalarni bilim, innovatsiyalar va inson kapitali prizmasi orqali ko'rib chiqib, texnologik taraqqiyotning iqtisodiy o'sishga qo'shimcha ta'sirini ta'kidlaydi. Korporativ moliya nazariyalari va empirik tadqiqotlar esa korxonalar investitsiyalari ichki moliyaviy resurslar hajmiga sezilarli darajada bog'liq ekanini, moliyaviy cheklolarga duch kelgan korxonalarda bu bog'liqlik ayniqsa kuchli namoyon bo'lishini tasdiqlaydi [13].

Mahalliy olimlarning tadqiqotlari ushbu nazariy yondashuvlarni amalda tasdiqlab, investitsiya siyosati samaradorligi huquqiy barqarorlik, institutsional islohotlar, raqamli iqtisodiyot va portfel kapitalni boshqarish bilan chambarchas bog'liq ekanini ko'rsatadi. Biroq mavjud tadqiqotlarda investitsiyalar asosan makroiqtisodiy darajada o'rganilgan bo'lib, korxonalarning o'z mablag'lari hisobidan investitsiyalash salohiyatining pasayishi, uning sabablari hamda davlat siyosati va moliyaviy mexanizmlar orqali rag'batlantirish yo'llari yetarlicha tadqiq etilmagan. Mazkur maqola ana shu jihatlarni o'rganishga qaratilgan.

Tadqiqot maqsadi va usullari (Research objective and methods, Цель и методы исследования)

Mazkur tadqiqot doirasida ilgari surilgan muammoni o'rganishda asosiy usullar sifatida tahliliy baholash, mantiqiy yondashuv va induktiv fikrlash usullari qo'llanilib, ular orqali ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results, Анализ и результаты)

Investitsion faoliyat ko'rsatish jarayoni o'z ichiga bir necha muhim bosqichlarni oladi [14; 15]. Jumladan, innovatsion g'oyalarni shakllantirish va loyihalashtirish, investitsion loyihalarni chuqur iqtisodiy tahlil qilish, mablag'larni aniq va maqsadli yo'naltirish, ularning samarali ishlatilishini ta'minlash hamda yakuniy natijadorlikni baholash muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, kiritilgan investitsiyalarni kelgusida qaytarish mexanizmlarini ham puxta ishlab chiqish talab etiladi.

Shu nuqtai nazardan, korxonalarni modernizatsiya qilish jarayonida investitsion qo'yilmalarni innovatsion loyihalar asosida rejalashtirish va dasturlash dolzarb vazifa hisoblanadi. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, raqobatbardoshlikni kuchaytirish hamda milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, mustaqillik yillarida ishlab chiqarish korxonalarini isloh qilish, ayniqsa ularni investitsiyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish va qayta shakllantirish borasida muayyan natijalarga erishildi. Amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida ishlab chiqarish salohiyati oshdi, ayrim tarmoqlarda modernizatsiya jarayonlari jadallashdi va investitsion muhitning muayyan darajada yaxshilangani kuzatildi. Biroq, bugungi kunda ushbu yo'nalishda hali ham bir qator tizimli muammolar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish investitsion faollikni yanada kuchaytirishni taqozo etadi.

Ushbu holatni chuqurroq baholash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining 2021-2025-yillarga oid ma'lumotlarini tahlil qilamiz [16-17]. Tahlil natijalari mamlakatda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi so'nggi besh yilda barqaror o'sib borganini ko'rsatadi (1-jadval).

O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar dinamikasi

Ko'rsatkich	2021	2022	2023	2024	2025
Asosiy kapitalga investitsiyalar, trln so'm	236,6	266,2	356,1	507,5	591,1
O'sish sur'ati (solishtirma narxlarida), oldingi yilga nisbatan, %	102,9	100,2	123,4	131,3	110,5
Joriy narxlarida 2021-yilga nisbatan, marta	1,00	1,13	1,51	2,14	2,50

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [16] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi joriy narxlarida 2021-yildagi 236,6 trln so'mdan 2025-yilda 591,1 trln so'mga yetib, 2,5 barobar oshgan. Solishtirma narxlarida 2021-2022-yillarda real o'sish deyarli kuzatilmagan (mos ravishda 102,9 va 100,2 foiz), 2023-2024-yillarda esa investitsion faollik keskin jadallashib, o'sish

sur'ati 123,4 va 131,3 foizni tashkil etgan. 2025-yilda o'sish sur'ati 110,5 foizgacha sekinlashgan bo'lsa-da, ijobiy tendensiya saqlanib qolgan. Shu davrda investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari tarkibida ham sezilarli o'zgarishlar ro'y berdi: xorijiy investitsiyalar va kreditlarning ulushi 2023-yilda 53,4 foizni tashkil etgan bo'lsa [18], 2025-yilda kafolatlangan va kafolatlanmagan xorijiy manbalar birgalikda jami investitsiyalarning 71,4 foiziga yetdi [16].

Biroq investitsiyalar tarkibining tahlili muhim nomutanosiblikni ham ko'rsatadi. Investitsiyalarning umumiy hajmi jadal oshgani holda korxonalarning o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtirilgan investitsiyalar ulushi izchil qisqarib bormoqda (2-jadval).

2-jadval

Korxonalarining o'z mablag'lari hisobidan asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar

Ko'rsatkich	2021	2022	2023	2024	2025
Korxona lar mablag'lari, trln so'm	6,84	80,8	83,3	84,8	90,3
Oldingi yilga nisbatan nominal o'sish, %	-	11,83	10,31	10,18	10,65
Jami investitsiyalar ulushi, %	2,89	30,4	23,4	16,7	15,3

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [16; 17] asosida muallif hisob-kitoblari.

2-jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2021-2025-yillarda jami investitsiyalar hajmi 2,5 barobar oshgani holda, korxonalarning o'z mablag'lari hisobidan kiritilgan investitsiyalar bor-yo'g'i 1,32 barobarga ko'paygan. Natijada ularning umumiy investitsiyalardagi ulushi 2022-yildagi eng yuqori daraja - 30,4 foizdan 2025-yilda 15,3 foizgacha, ya'ni qariyb ikki barobar qisqargan. Ayniqsa, 2023-2024-yillarda korxonalar mablag'larining nominal o'sishi atigi 3,1 va 1,8 foizni tashkil etgani e'tiborga molik. Bu ko'rsatkich mazkur yillardagi yillik inflyatsiya darajasidan past bo'lib, korxonalarning o'z mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan investitsiyalari real ifodada qisqarganidan dalolat beradi. Mazkur holat korxonalarning o'z-o'zini moliyalashtirish salohiyati umumiy investitsion jarayonlar sur'atidan ortda qolayotganini tasdiqlaydi.

Investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari bo'yicha tarkibi 3-jadvalda keltirilgan.

3-jadval

2025-yilda asosiy kapitalga investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari bo'yicha tarkibi

Moliyalashtirish manbai	Moliyalashtirish manbai	Hajmi, mlrd so'm	2024-yilga nisbatan, %	Ulushi 2024, %	Ulushi 2025, %
Xorijiy investitsiyalar va kafolatlanmagan kreditlar	Xorijiy investitsiyalar va kafolatlanmagan kreditlar	389 589,6	113,2	64,6	65,9
Shu jumladan, xorijiy investitsiyalar	Shu jumladan, xorijiy investitsiyalar	281 128,8	146,9	36,0	47,6
Korxonalar mablag'lari	Korxonalar mablag'lari	90 311,1	100,8	16,7	15,3
Aholi mablag'lari	Aholi mablag'lari	37 472,2	106,2	6,4	6,3
Davlat kafolati ostidagi xorijiy kreditlar	Davlat kafolati ostidagi xorijiy kreditlar	32 507,1	127,2	4,8	5,5
Respublika byudjeti	Respublika byudjeti	28 002,0	105,8	4,9	4,7
Tijorat banklari kreditlari va boshqa qarz mablag'lari	Tijorat banklari kreditlari va boshqa qarz mablag'lari	11 149,5	104,6	2,0	1,9
Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi	Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi	2 109,5	68,0	0,6	0,4
Jami	Jami	591 141,0	110,5	100,0	100,0

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [16] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

3-jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2025-yilda asosiy kapitalga investitsiyalarning 65,9 foizi xorijiy investitsiyalar va kafolatlanmagan kreditlar hisobiga to'g'ri kelgan, xorijiy investitsiyalarning o'zi esa bir yilda 46,9 foizga o'sgan. Bu mamlakat investitsion muhitining xorijiy

investorlar uchun jozibadorligi oshganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, ichki moliyaviy manbalarning roli pasaymoqda: tijorat banklari kreditlari jami investitsiyalarning atigi 1,9 foizini, respublika byudjeti esa 4,7 foizini tashkil etadi. Bank kreditlarining bunday past ulushi korxonalarning uzoq muddatli investitsion resurslardan foydalanish imkoniyati cheklanganini ko'rsatadi. Investitsion jarayonning tashqi manbalarga haddan tashqari bog'liqligi esa iqtisodiyotning global moliyaviy bozorlardagi o'zgarishlarga nisbatan ta'sirchanligini oshiradi.

Ishlab chiqarish sanoati investitsiyalar oqimining asosiy yo'nalishi bo'lib qolmoqda (4-jadval).

4-jadval

**Ishlab chiqarish sanoatiga kiritilgan investitsiyalar dinamikasi
(yanvar-sentabr holatiga)**

Ko'rsatkich	2021	2022	2023	2024	2025
Investitsiyalar hajmi, trln so'm	37,5	53,0	66,9	100,7	121,2
Oldingi yilga nisbatan nominal o'sish, %	-	141,3	126,2	150,5	120,4

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari [19] asosida muallif hisob-kitoblari.

4-jadval ma'lumotlariga ko'ra, yanvar-sentabr davrida ishlab chiqarish sanoatiga kiritilgan investitsiyalar 2021-yildagi 37,5 trln so'mdan 2025-yilda 121,2 trln so'mga, ya'ni 3,2 barobar oshgan. Bu jami investitsiyalarning o'sish sur'atidan yuqori. 2025-yil yakunlariga ko'ra ishlab chiqarish sanoatiga 160,5 trln so'm yoki jami investitsiyalarning 27,2 foizi yo'naltirilgan bo'lib, soha investitsiyalar hajmi bo'yicha iqtisodiy faoliyat turlari orasida birinchi o'rinni egallaydi [16].

Shunday qilib, statistik tahlil investitsiyalar hajmining jadal o'sishi fonida ularning moliyalashtirish tarkibida jiddiy nomutanosiblik shakllanganini ko'rsatadi: o'sish asosan tashqi manbalar hisobiga ta'minlanmoqda, korxonalarning ichki moliyaviy salohiyati va bank kreditlashining roli esa pasaymoqda. Bu holat quyidagi tizimli muammolar bilan bevosita bog'liq.

Xususan, mavjud muammolar quyidagilarda namoyon bo'lmoqda:

ishlab chiqarish korxonalarning zamonaviy mashina va transport vositalari bilan yetarli darajada ta'minlanmaganligi, bu esa ishlab chiqarish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda;

turli tarmoqlarda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar narxlar o'rtasida mutanosiblikning buzilganligi, natijada korxonalar moliyaviy barqarorligining izdan chiqishi;

amortizatsiya fondlaridan foydalanish darajasining keskin pasayib ketganligi, bu esa asosiy vositalarni yangilash jarayonlarini sekinlashtirmoqda;

ishlab chiqarishda innovatsion texnologiyalarni joriy etish darajasining pastligi, natijada mahsulot sifati va raqobatbardoshlik yetarli darajada ta'minlanmayapti;

korxonalar hisob raqamlarida erkin moliyaviy resurslarning yetishmasligi sababli xorijiy kredit liniyalarni jalb qilish imkoniyatlari cheklanmoqda. Ma'lumki, xalqaro moliyaviy institutlar talablariga ko'ra, investitsion loyihalarni moliyalashtirishda korxonaning kamida 25 foiz miqdorida o'z mablag'iga ega bo'lishi zarur;

hududlar kesimida investitsion jozibadorlik darajasi bir xil emasligi, bu esa soliqlar orqali rag'batlantirish mexanizmlarini hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda;

mahalliy va hududiy darajadagi vakolatli davlat organlarining korxonalarga xorijiy investitsiyalarni jalb etish bo'yicha tashabbuskorligi yetarli darajada emasligi, shuningdek, bu borada aniq dastur va qarorlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirishdagi mas'uliyatni oshirish talab etilmoqda.

Yuqorida qayd etilgan muammolarni hal etish, eng avvalo, investitsion faoliyatni rag'batlantirish, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish hamda innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlash bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois, ushbu yo'nalishda kompleks va tizimli yondashuvni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqorida keltirilgan fikrlardan kelib chiqib aytish mumkinki, ishlab chiqarish korxonalarning investitsion faolligini oshirish, eng avvalo, ularning o'z-o'zini moliyaviy ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirish bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois, korxonalar ichki moliyaviy resurslarini mustahkamlash va ularni samarali boshqarish ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralishi lozim.

Mazkur maqsadga erishish uchun quyidagi yo'nalishlarda tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

ishlab chiqarish mahsulotlari va boshqa tarmoqlarda, jumladan paxta xomashyosi asosida yetishtiriladigan mahsulotlar narxlar o'rtasidagi

nomutanosiblikni bartaraf etish, shuningdek, narxlar o'sishidagi tafovutlarning korxonalar moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sirini kamaytirish;

yuqori qo'shimcha qiymat yaratadigan investitsion loyihalarni amalga oshirishni qo'llab-quvvatlash, shu bilan birga korxonalarning o'z mablag'larini asossiz yo'qotishiga yoki sun'iy narx oshishi natijasida ortiqcha xarajatlarga yo'l qo'yilishining oldini olishga qaratilgan davlat agrar-investitsion siyosatini takomillashtirish;

korxonalarni ishlab chiqarish yo'nalishlari bo'yicha ixtisoslashtirish va differensiyalash orqali kam xarajat bilan yuqori daromad olish imkoniyatlarini kengaytirish;

ishlab chiqarish jarayonida yuzaga keladigan kutilmagan qo'shimcha xarajatlarni qoplash mexanizmini joriy etish, xususan, bu maqsadda davlat ishtirokida maxsus moliyaviy fondlarni tashkil etish.

Shu bilan birga, korxonalarning investitsion faolligini jadallashtirish maqsadida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

tijorat banklarining qisqa muddatli depozitlari bo'yicha majburiy zaxira me'yorlarini kamaytirish orqali bank tizimida qo'shimcha likvid mablag'lar shakllantirish va ushbu resurslar hisobidan korxonalar uchun imtiyozli kreditlash jamg'armalarini kengaytirish;

investitsion jarayonlarni qo'llab-quvvatlovchi infratuzilmani rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmini oshirish hamda ularning samaradorligini ta'minlash;

ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish faoliyati uchun zarur bo'lgan texnika va uskunalar yetishmasligini bartaraf etish maqsadida asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalarni rag'batlantirish, shu jumladan, maxsus davlat dasturlarini ishlab chiqish;

hududlarda tashkil etilayotgan ixtisoslashgan xo'jaliklarga berilayotgan soliq imtiyozlarini boshqa ishlab chiqarish yo'nalishlarida faoliyat yurituvchi subyektlarga ham bosqichma-bosqich tatbiq etish orqali ularning investitsion jozibadorligini oshirish.

Xulosa (Conclusion, Заключение)

Xulosa qilib aytganda, korxonalarning investitsion faolligini oshirish masalasi kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda ichki moliyaviy resurslarni mustahkamlash, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish hamda investitsion muhitni yanada yaxshilash muhim ahamiyat kasb etadi.

Bizning fikrimizcha, korxonalarga investitsiyalarni oqilona va samarali yo'naltirish bir qator ijobiy iqtisodiy natijalarga olib keladi. Eng avvalo, ishlab chiqarish zanjirini kengaytirish maqsadida xomashyoni qayta ishlovchi kichik va o'rta korxonalarni tashkil etish imkoniyati yaratiladi. Bu esa nafaqat yangi ish o'rinlari yaratilishiga, balki ishlab chiqarish madaniyati va texnologik intizomning oshishiga ham xizmat qiladi.

Shuningdek, investitsiyalarni jalb etish orqali zamonaviy texnika va ilg'or texnologiyalar asosida faoliyat yurituvchi ishlab chiqarish markazlarini shakllantirish mumkin. Natijada xomashyoni chuqur qayta ishlash, yuqori qo'shimcha qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlari kengayadi va korxonalarning raqobatbardoshligi sezilarli darajada ortadi.

Xorijiy investitsiyalar ishtirokida tashkil etilgan korxonalarda esa import o'rni bosuvchi hamda eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarish yo'lga qo'yiladi. Bu holat mamlakatning tashqi savdo balansini mustahkamlashga, ichki bozorni sifatli mahsulotlar bilan ta'minlashga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, yangi ishlab chiqarish subyektlarining tashkil etilishi qishloq xo'jaligi va sanoat infratuzilmasining rivojlanishiga turtki beradi. Ya'ni, logistika, saqlash, qayta ishlash va xizmat ko'rsatish kabi yordamchi tarmoqlar ham rivojlanib, umumiy iqtisodiy faollik oshadi.

Ishlab chiqarilgan mahsulotlarni eksport qilish hajmining ortishi natijasida esa mamlakatning valyuta tushumlari ko'payadi. Bu mablag'lardan iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlarini moliyalashtirish, yangi investitsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash hamda ijtimoiy sohalarini rivojlantirishda samarali foydalanish imkoniyati kengayadi.

Xulosa qilib aytganda, ishlab chiqarish korxonalarni imtiyozli va samarali jalb etilayotgan investitsiyalar hisobiga rivojlantirish investitsion faoliyatni izchil takomillashtirish bilan uzviy bog'liqdir. Mazkur jarayon ishlab chiqarish hajmining ortishi, bandlik darajasining oshishi hamda aholining turmush darajasi va farovonligining yuksalishiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar (Литературы/ References):

1. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. - London: W. Strahan and T. Cadell, 1776.
2. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. - London: John Murray, 1817.
3. Solow R.M. A Contribution to the Theory of Economic Growth // The Quarterly Journal of Economics. - 1956. - Vol. 70, No. 1. - P. 65-94.
4. Swan T.W. Economic Growth and Capital Accumulation // Economic Record. - 1956. - Vol. 32, No. 2. - P. 334-361.
5. Romer P.M. Endogenous Technological Change // Journal of Political Economy. - 1990. - Vol. 98, No. 5, Part 2. - P. S71-S102.
6. Lucas R.E. On the Mechanics of Economic Development // Journal of Monetary Economics. - 1988. - Vol. 22, No. 1. - P. 3-42.
7. Myers S.C., Majluf N.S. Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information That Investors Do Not Have // Journal of Financial Economics. - 1984. - Vol. 13, No. 2. - P. 187-221.
8. Abdulkarimov, I. T. (2020). Economic Foundations for Improving Investment Policy (in Uzbek). Tashkent: Publishing House of "Economics and Innovative Technologies".
9. Abdurahmonov, K. X. (2019). Macroeconomics (in Uzbek). Tashkent: Iqtisod-Moliya Publishing.
10. Shermatov, A. (2023). Digital Economy: Investment Processes and Innovation Development (in Uzbek). Tashkent: Innovations Publishing.
11. Mahmudov, M. M. (2022). Institutional foundations for improving Uzbekistan's investment potential (in Uzbek). Journal of Social Sciences, 2(3), 55-62.
12. Raimqulov, O. (2022). Portfolio investments and the development of the capital market (in Uzbek). Finance and Banking Reforms, 7(3), 60-66.
13. Fazzari S.M., Hubbard R.G., Petersen B.C. Financing Constraints and Corporate Investment // Brookings Papers on Economic Activity. - 1988. - No. 1. - P. 141-206.
14. Bektemirov A., Qarajanova G.T., Karjavova X.A., Bektemirov A.A. Investitsiya va innovatsiyalar: darslik. - Samarqand: "STEP-SEL" MCHJ nashriyoti, 2023. - 482 b.
15. Kurowski L., Sussman D. Investment Project Design: A Guide to Financial and Economic Analysis with Constraints. - Hoboken: John Wiley & Sons, 2011.
16. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar (2025-yil yanvar-dekabr): press-reliz. - Toshkent, 2026. - URL: https://stat.uz/img/press-relizlar/invest-uzb_p62788.pdf (murojaat sanasi: 24.10.2026).
17. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Korxonalar mablag'lari hisobidan asosiy kapitalga investitsiyalar: ochiq ma'lumotlar. - URL: <https://siat.stat.uz/data/2641/> (murojaat sanasi: 24.10.2026).
18. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar (2023-yil yanvar-dekabr): press-reliz. - Toshkent, 2024. - URL: https://stat.uz/img/press-relizlar/investitsiya_12_02_2024_ang.pdf (murojaat sanasi: 24.10.2026).
19. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Tog'-kon va ishlab chiqarish sanoati bo'yicha investitsiyalar hajmi 165,3 trln so'mga yetdi. - URL: <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/64986-to-kon-va-ishlab-chi-arish-sanoati-b-jicha-investitsiyalar-azhmi-165-3-trln-s-mga-etdi-2> (murojaat sanasi: 24.10.2026).